

Educació i drogues, drogues i educació?

**Asun Llena
i M. Cruz Molina***

Hem volgut obrir aquesta tribuna amb un interrogant sense cap pretensió d'oferir una resposta, sinó de plantejar les suficients incògnites, dubtes i vacil·lacions que siguin necessàries per tal de suscitar reflexió i debat. Només d'aquesta manera, creiem —i, de fet, n'estem convençudes—, que podrem avançar paral·lelament i en consonància amb una realitat social tan heterogènia i canviant.

Partim d'algunes consideracions al voltant de l'educació amb les quals ens identifiquem per intentar

establir una relació entre aquest instrument de socialització i les drogues com un fenomen social.

La realitat canviant que vivim ens obliga com a professionals a adequar les actuacions a les noves situacions i fenòmens socials. Els elements o les dinàmiques socials que modifiquen la societat són els que també originen uns nous models culturals i uns nous patrons de consum de les drogues i, per tant, haurien de sorgir també nous discursos explicatius del fenomen de consum i de les problemàtiques que comporten.

Si apostem per una millora de la qualitat de vida i del benestar de les persones hauriem d'incidir en tots els factors que la determinen, per la qual cosa es fa necessària una anàlisi dels elements personals i socials que influeixen en els consums problemàtics i en les dependències per enfocar la intervenció cap a la seva prevenció i per oferir recursos que possibilitin les decisions autònomes i responsables en relació amb el consum.

Per una altra banda, si considerem que es tracta d'un fenomen social, la reflexió —que ha de ser permanent— s'ha de fer extensiva a tota la comunitat, intentant contribuir a la construcció d'una representació social que s'aproximi més a la realitat. Per aconseguir-ho, caldria potenciar l'adquisició d'una actitud crítica davant les pressions socials¹ que tant influeixen en la crea-

---

* Asun Llena és llicenciada en Pedagogia. Cap d'Estudis de l'ensenyament d'Educació Social i professora del departament de Teoria i Història de l'Educació a la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona.

Adreça professional: Departament de Teoria i Història de l'Educació. Divisió de Ciències de l'Educació. Universitat de Barcelona. Campus de la Vall d'Hebron. Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035 Barcelona.

* M. Cruz Molina és doctora en Medicina, professora titular de la Universitat de Barcelona. Imparteix classes sobre salut i educació, així com de drogues i educació als ensenyaments d'Educació Social i Pedagogia. És membre del Grup GRISIJ.

Adreça professional: Departament de Mètodes d'Investigació i Diagnòstic. Divisió de Ciències de l'Educació. Universitat de Barcelona. Campus de la Vall d'Hebron. Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035 Barcelona.

---

(1) Un dels elements de pressió social en què hem de posar l'accent són els mitjans de comunicació social. Aquests són

ció de prejudicis, estereotips i alarma social, i que tenen com a efectes negatius el rebuig i la marginació de les persones amb problemes associats al consum de drogues, especialment de les no institucionalitzades.

Per tant, hem de capacitar la comunitat per analitzar els problemes socials de manera global i per participar en la seva prevenció i resolució. De manera implícita ens estem referint a l'educació, ja que és l'instrument que ens pot proporcionar competències per a l'anàlisi, per a la presa de decisions... En definitiva, per actuar de forma autònoma i responsable. A partir d'aquesta consideració es fa pertinent una altra reflexió: Quin significat donem a l'educació? A quin model d'educació ens referim? Educar, per què?

Tedesco (1995), fent referència als canvis en els models educatius, ens aproxima a la visió d'un sistema educatiu que actualment amplia els àmbits d'elecció cap a les esferes pròpies de l'estil de vida i de la moral. Segons ell, es tracta d'una nova forma d'individualisme en relació amb la del segle XIX, que fa èmfasi en l'autoexpressió, el respecte a la llibertat interna, l'expansió de la per-

sonalitat, de les seves qualitats especials i la seva excepcionalitat. Des d'aquest punt de vista, advoca per considerar cada persona com a única, que hauria de ser lliure i amb el dret de construir una forma de vida mitjançant una elecció també lliure, oberta i sense entrebancs. Aquesta ampliació té conseqüències en el procés de socialització, en tots els nivells, família, escola i comunitat.

El sistema educatiu no ha de ser rígid sinó adaptable als canvis, ha d'oferir una pluralitat de models de vida. Un enfocament rígid comporta moltes vegades rebuig i sentiment de fracàs. En conseqüència, exclusions i frustracions que tot sovint s'expressen com a conductes d'inadaptació cap al sistema en si. Per contra, hem d'optar per un procés educatiu que permeti comprendre millor els altres i que ensenyi a conviure en el respecte i la tolerància cap a altres opcions. Això no és més que donar eines per articular la diversitat d'opcions en una xarxa social complexa en la qual els subjectes interaccionen sense que aquest moviment impliqui conflicte. En paraules de Delors (1996: 21):

«En certa manera, l'educació es veu obligada a proporcionar les cartes nàutiques d'un món complex i en perpetua agitació i, al mateix temps, la brúixola per poder navegar-hi».

Seguint Delors, podem aplicar a les drogues els quatre pilars en els quals se sosté l'educació:

A. *Aprendre a conèixer*: No és suficient *informar sobre* els diferents

---

responsables de la creació d'una opinió pública, en molts casos estereotipada. Actualment hem de tenir en compte que les generacions dels darrers anys d'aquest segle, i possiblement dels anys vidents, són fortament socialitzades per aquests. Tron Waage, valedor dels drets dels infants de Noruega, es refereix en els seus discursos a la Generació del 2000, entre altres accepcions, com la generació dels mitjans de comunicació.

tipus de drogues, els seus efectes... sinó que aquest primer pilar implica *comprendre* el fenomen del consum amb què convivim en el moment actual i *adquirir un sentit crític* per poder interpretar, entre altres, els missatges que els mitjans de comunicació social ens transmeten i contribuir a una opinió pública més propera a la realitat social.

B. *Aprendre a fer*. Consistirà a *adquirir les competències personals* necessàries per viure i conviure, per comunicar-se, per afrontar i per resoldre els conflictes. També hi podríem incloure fer un ús adequat de drogues.

C. *Aprendre a viure amb els altres*: *Respectar* les opcions de vida i de consum dels altres, dins un marc de treball ampli sobre la diversitat (que inclogui l'edat, el gènere, l'orientació sexual, l'ètnia, la cultura, etc.), *afavorint* l'equitat, els projectes comuns i la solidaritat, i així mateix *desenvolupant* la capacitat d'escoltar. Així mateix s'hauria de capacitar les persones que han pres la decisió de consumir drogues per trobar l'equilibri entre la seva opció personal i la convivència amb els altres.

D. *Aprendre a ser*. En aquest punt cal incloure el fet de *responsabilitzar-se* per prendre decisions autònomes i participar en les eleccions col·lectives. Cal doncs, *afavorir la creativitat*, incidir en les pressions de grup, que tant influeixen les edats juvenils.

D'aquesta manera articulem allò que és personal i allò que és social en el sentit que expressa Delors (1996):

«L'educació és ahora un procés extremadament individualitzat i una-estructuració social interactiva».

Resultarà adient, doncs, enfocar l'educació sobre les drogues de manera global i inespecífica, la qual cosa implica no centrar-se en la substància com a causa única del problema sinó en aquells factors personals i socials que incideixen en l'origen i la resolució de conflictes socials en general, integrant els associats a les drogues.

Aquest model que pot integrar el treball inespecífic i/o específic pel que fa a les drogues en un projecte educatiu global ha de ser permanent i obert a altres camps fora dels ja tradicionals (família, escola), formant part del procés de socialització de l'ésser humà entenent que aquest li permetrà la transformació cap a subjecte social. En paraules de Ventosa (1990):

«La socialització és el procés que, des de la infància fins a l'edat adulta, segueix l'home amb la finalitat de ser un individu equilibrat i responsable i un membre eficaç de la societat en què viu. Segons això, el procés de socialització inclou molts processos i és una realitat bastant complexa. Comprèn el procés d'incorporació dels principis, normes i valors de la seva cultura, el procés d'aprenentatge dels coneixements i les tècniques que li permetran estar a l'alçada de la seva comunitat, etc.».

Des d'aquesta perspectiva es fa necessari el treball educatiu i socialitzador en altres àmbits d'actuació educativa, inclosos com a camps

socials o de l'educació social, que sorgeixen com a conseqüència de l'evolució pròpia del concepte d'educació. L'educació social té com a finalitat l'aprenentatge de capacitats socials per a la integració en el grup, la pertinença al qual ofereix al mateix temps la possibilitat de millorar-lo i canviar-lo.

Segons Petrus (1996), l'educació social ha de ser conceptualitzada en funció de la realitat de l'entorn i de la realitat educativa, per tant ha de ser oberta, dinàmica i dialèctica. Serà per tant una acció i una intervenció que canvia de la mateixa manera que la realitat social.

En definitiva, un procés educatiu globalitzador, flexible, dinàmic i obert a tots els camps socials permetrà una major comprensió del món en què vivim amb la qual cosa es facilitarà la convivència social i es tindrà també, de manera indirecta, un efecte positiu en relació amb el fenomen de les drogues avui. D'aquesta manera s'evitarà el malestar que ocasiona una percepció errònia i estereotipada de la realitat.

Així doncs, considerem que l'educació en relació amb les drogues podria tenir-se en compte des de diversos enfocaments, entre d'altres:

- Integrada en l'educació global de manera inespecífica.
- Integrada en l'educació global de manera específica, adequant-la a l'edat i realitat concreta del grup.
- Integrada en l'educació de valors.

- Entesa com a educació com a resposta a un fenomen social considerat un problema.
- Des d'un marc d'educació per a la salut, evitant l'associació de salut al fet de no consumir drogues i a l'inrevés.
- Incorporada en tots els espais educatius.

Seguint la mateixa línia argumental, un dels objectius bàsics de l'educació és el que pretén la incorporació del subjecte en el seu entorn, donant-li els instruments bàsics perquè pugui, en paraules de Delors, «navegar» en el seu context social. Dit de manera simple, pot fer la sensació que aquest context és homogeni, però no és així, atès que hi existeixen marges diferencials, que permeten a l'individu incorporar-se en el seu entorn de manera particular. Evidentment, aquesta flexibilitat també té els seus límits.

Aquesta situació de limitació ens recorda que l'educació és també un instrument de control social que no podem obviar, ja que en el fons el que pretenem és que tots els membres d'un grup observin aquelles normes, formes de comportament... consensuades i considerades necessàries per aconseguir un ordre social determinat. Hem de tenir en compte que no sempre la incorporació al grup resulta tal com s'espera, ja que es produeixen desajustos, conflictes en aquesta articulació del subjecte i el seu context. Habitualment, produeixen un cert malestar tant en el subjecte com en el seu entorn, i es fa necessària una cerca de solucions.

En el cas del fenomen de la droga és evident que s'ha produït una evolució i que actualment rep la consideració de problema social. Molts han estat els intents per explicar-ho, la majoria d'ells des de plantejaments que partien de la drogodependència i que es fonamentaven, bàsicament, en factors o elements com ara l'existència i disponibilitat de les substàncies, les seves propietats farmacològiques, els seus efectes, les característiques dels consumidors i els seus actes i la reacció social que davant el fenomen s'ha produït. Hem de tenir en compte la importància del procés de prohibició que han sofert, a conseqüència del qual, a poc a poc, el fenomen s'ha anat convertint en l'anomenat problema de les drogues.²

Des del moment en què les drogues són considerades un problema, —tant pel seu consum com per les conseqüències que es deriven de la il·legalitat d'algunes d'aquestes— plantegen un cert conflicte, i és en aquest moment quan, des de diverses disciplines com la psicologia, el dret, la medicina i evidentment també la pedagogia, s'intenta oferir una explicació i abordatge. En concret, la pedagogia es planteja actuar en les situacions de conflicte que es produeixen en el procés de socialització del subjecte i en el seu context, com a conse-

qüència de la seva relació amb les drogues, especialment quan l'ús de la substància comporta una dependència. És aquí quan podem parlar de «drogues i educació».³

Hem de recordar que generalment els subjectes amb problemes de drogues són considerats subjectes inadaptats. Recordem la reflexió de Vega (1993) quan fa referència al fet que, en uns casos, les drogues poden portar a la inadaptació i, en d'altres, la inadaptació pot portar a les drogues. Aquest plantejament ens fa pensar que les drogodependències estan originades, en gran mesura, per uns condicionaments socials i si a aquest fet hi afegim la construcció social del problema, fruit d'estereotips i representacions sobre el fenomen, veurem que no és fàcil plantejar-nos només una actuació sobre el subjecte, sinó que inevitablement haurem d'actuar en el context. Per tant, parlarem d'una actuació socioeducativa que hauria de tenir una doble acció, una cap al subjecte i l'altra cap a la comunitat.

En referència al subjecte, ens hauríem de proposar com a objectiu principal la transmissió de coneixements, l'adquisició de competències i de procediments útils que li

---

(2) Sobre la construcció social del problema de la droga podem trobar informació des de diversos enfocaments, en autors com Santacreu, Márquez i Zaccagnini (1992); Szasz (1993); Escohotado (1995); Usó (1996), i Romani (1999).

---

(3) L'actuació educativa és necessària abans que es produeixi la relació del subjecte amb la substància, per tal de donar-li elements i, un cop que aquesta relació ja s'ha establert i comporta conflicte, per poder trobar-hi solucions.

(4) No podem oblidar la llibertat del subjecte, element bàsic per a qualsevol intervenció respectuosa amb la seva llibertat, així com el treball sobre la presa de decisions dins d'un marc de responsabilitat social (Szasz, 1993).

permetin superar, si vol,⁴ les condicions que el varen portar a la drogodependència, sense oblidar la necessitat de desenvolupar actituds positives i responsables. Hem de facilitar els elements que li permetin trobar un equilibri entre les seves opcions personals individuals i la seva convivència i incorporació al context social, sense que això comporti, necessàriament, l'abstinència. Això no vol dir que només s'hagi de plantejar una intervenció única des de l'educació, ni que aquesta sigui la solució al conflicte. S'ha de treballar de forma interdisciplinària, ja que la complexitat de la qüestió, així com els diversos elements que en formen part (subjecte, objecte i context, les seves connotacions i les interrelacions entre ells), fa necessari un abordatge global, biopsicosocial.

De la mateixa manera que s'imposa una actuació global des de diverses disciplines, cada vegada és més evident la necessitat d'actuar més enllà del subjecte, sobre la comunitat, implicant-la i responsabilitzant-la, per tal de donar respostes el més efectives possibles. És en el context immediat on sorgeixen els conflictes i no hi ha lloc millor on resoldre'ls que dins de la mateixa comunitat. Generalment hi ha la tendència a delegar en l'Administració o en institucions específiques la recerca de solucions als conflictes. Actualment, es considera que la societat i els seus grups, formals i informals, també han de modificar el seu paper en el «problema de les drogues», tant pel que fa referència a les seves actituds com en l'elaboració de res-

postes i creació de recursos. Des d'aquesta perspectiva, l'educació té una funció clau a l'hora de desenvolupar programes d'educació per a la salut, d'assessorament, de resolució de conflictes, de mediació, de formació en certes competències o habilitats...

«Una resposta educativa al problema de les drogues no pot ser adequada si és parcial. Pretendre actuar sobre un sol dels elements del problema de les drogues ens porta amb seguretat al fracàs. L'individu consumidor o possible consumidor de drogues és sempre fill d'un context sociocultural, tot apareixent així una realitat complexa que mai es pot deixar de banda. Tal com assenyala Gimeno (1984), avui en les ciències humanes com la pedagogia hi ha la necessitat de cercar «enfocaments o models ecològics de pensament que puguin donar raó de la complexitat i les relacions dialèctiques que es produeixen en tota realitat...

Cada dia sembla més clar que una educació per a la salut exigeix una acció multilateral i multidisciplinària amb la participació dels serveis educatius, la família i els diferents serveis comunitaris, sempre amb una corresponsabilitat». (Vega, 1993: pàg. 118-119).

La nostra proposta es basa en una actuació socioeducativa integrada que ha d'abordar el problema de les drogues des d'una perspectiva extensa que tingui en compte l'actuació amb el subjecte i amb el context, sense oblidar la llibertat per decidir, escollir i actuar assumint la responsabilitat no només de les accions sinó també de les seves con-

seqüències. És a dir, situar tant els subjectes com la societat en una posició activa i *corresponsable*. Creiem que és important desterrar connotacions com les de malalts, víctimes o botxins, que tant subjecte com societat han pres o se'ls ha atorgat.

Si bé és cert que quan parlem d'usos abusius de drogues o de drogodependències sovint ens referim al subjecte i ens plantegem la seva reincorporació al context, no podem fer-ho sense tenir en compte quina ha de ser l'aportació del context. Recordem que algunes de les raons per les quals s'instaura i es manté la drogodependència resideixen en el si de la societat,⁵ per tant és dins d'aquesta on també s'han d'efectuar modificacions.

Quan pensem en la comunitat, en el context immediat del subjecte, ho fem tenint en compte que aquest és el lloc ideal per a la prevenció i també per a la incorporació social, és a dir, la mateixa comunitat ha de canviar tant les seves actituds com les valoracions, i modificar els estereotips que ha generat i de la mateixa manera crear un entorn que faciliti la incorporació i participació de tots els subjectes. Per tant, es trac-

ta, en primer lloc, de donar elements i pautes d'anàlisi per tal que coneguim bé el fenomen i la seva complexitat. D'altra banda, s'han de donar eines, a la comunitat i als grups que la componen, per tal de poder modificar i flexibilitzar la seva organització i estructura, amb l'objectiu de donar cabuda a la diversitat de formes de vida que poden coexistir dins d'un mateix sistema. Acceptar que la societat ja no és víctima dels «drogodependents», ni és l'única gestadora del «problema», contribuirà a disminuir l'angoixa i facilitarà la recerca de solucions globals i compartides.

Després d'aquesta orientació general respecte a l'actuació socioeducativa, fem referència a alguns dels elements que caldria tenir en compte per desenvolupar-la.

Davant la disjuntiva *educació i drogues, drogues i educació* ens podríem referir a l'actuació sobre els subjectes per anticipar-nos als problemes o bé minimitzar-los si ja han aparegut. Tant en un cas com en l'altre, les estratègies, des del nostre punt de vista, seran globals. Aquí podríem fer referència a l'educació afectiva, a les alternatives d'oci, a l'adquisició d'habilitats i competències socials, al desenvolupament de capacitats d'autocontrol, de comunicació, de negociació..., que prepararan per a la vida i la convivència amb o sense drogues i per afrontar els conflictes derivats o no del seu consum.

De la mateixa manera, l'actuació socioeducativa respecte al subjecte drogodependent el prepararà per a la seva incorporació/integració so-

---

(5) El discurs social sobre drogodependències inclou conceptes estereotipats, que han fet aparèixer actituds de rebuig, que consideren el drogodependent (especialment els consumidors de certes drogues) com a perillosos per a la salut pública, causants d'inseguretat ciutadana, etc. Les actituds de repressió han augmentat els problemes associats al consum i la creença també generalitzada de les dificultats o el baix índex de rehabilitació-reinserció (Usó, 1996; Funes, 1990; Comas, 1994).

cial amb abstinència o no, potenciant els seus recursos personals. També incidirà en el medi/context (familiar i social) per afavorir aquesta incorporació i facilitar la participació en les dinàmiques comunitàries amb la consideració d'ésser responsable i autònom i no amb la consideració de víctima, malalt i/o delinqüent.

De fet, tot i que, habitualment, s'associa educació a prevenció, en els últims anys s'ha fet extensiu el treball educatiu a la situació de drogado dependència.⁶ Per tant, pensem que el paper de l'educació en relació amb les drogues seria bàsicament:

- Dur a terme un procés permanent per al desenvolupament personal i social dels individus i les comunitats (aprendre a ser i a conviure).
- Articular allò que és individual amb allò que és social.
- Preparar per a un ús responsable de les drogues, que implica d'una banda el dret a decidir, i de l'altra, conèixer i saber assumir les conseqüències que se'n deriven.
- Abordar la dependència donant elements al subjecte per poder desenvolupar la seva responsabilitat i la presa de decisions, tenint en compte que la dependència no afecta només les drogues, tot i que s'ha de considerar la seva especificitat.

---

(6) Aquesta evolució s'ha produït pels canvis en les polítiques socials que apunten cap a models d'intervenció basats en la reducció de riscos i danys.

Per acabar podríem dir que, a pesar que hem avançat, encara queda molt per fer, ja que evidenciem que, des del punt de vista teòric, es reconeix un paper a l'educació, però a la praxi predominen els models d'actuació sanitaris i de control penal. Possiblement perquè des de la pedagogia encara no s'ha consolidat un discurs propi a l'entorn d'aquest tema. Al voltant d'aquestes reflexions ens agradaria iniciar un debat, en profunditat, el qual fos la clau que ens facilités una actuació socioeducativa de qualitat en aquest àmbit.

Referències bibliogràfiques

- ARANA, X. i OLMO, R. del (comp.): *Normas y culturas en la construcción de la «cuestión droga»*. Barcelona: Editorial Hacer, 1996.
- BAULENAS, G. (coord.): *Programas de reducción de riesgo: Grupos de usuarios; Tratamientos con heroína; Información y educación para un mejor uso de drogas*. Barcelona: Grup IGIA, 1996.
- COMAS, D.: *Los jóvenes y el uso de las drogas en la España de los años 90*. Madrid: Instituto de la Juventud, 1994.
- DELORS, J. (coord.): *Educación: hi ha un tresor amagat a dins. Informe per a la Unesco de la Comissió Internacional sobre educació per al segle XXI*. Barcelona: Centre Unesco Catalunya. 1996.

- ESCOHOTADO, A.: *Historia Elemental de las Drogas*. Barcelona: Anagrama, 1996.
- ESCOHOTADO, A.: *Aprendiendo de las drogas. Usos y abusos, perjuicios y desafíos*. Barcelona: Anagrama, 1995.
- FUNES, J.: *Nosotros, los adolescentes y las drogas*. Madrid: Ministerio de Sanidad y Consumo. Delegación del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas, 1990.
- FUNES, J. (coord.): *Drogodependencias e Incorporación social. Propuestas para pensar y actuar*. Madrid: Plan Nacional sobre Drogas del Ministerio de Sanidad y Consumo, 1991.
- FUNES, J.: *L'univers de les drogues*. Barcelona: Barcanova, 1991.
- PETRUS ROTGER, A.: «L'educació social al llindar del segle XXI», a *Temps d'educació*, nº 15, 1996, pp. 13-36.
- ROMANÍ, O.: *Las drogas. Sueños y Razones*. Barcelona: Editorial Ariel, 1999.
- SANTACREU, J.; ZACCAGNINI, J. L.; MÁRQUEZ, M. O.: *El problema de «la droga». Un análisis desde la Psicología de la Salud*. València: Promolibro, 1992.
- SZASZ, Th.: *Nuestro derecho a las drogas*. Barcelona: Anagrama, 1993.
- TEDESCO, J. C.: *El nuevo pacto educativo. Educación, competitividad y ciudadanía en la sociedad moderna*. Madrid: Anaya, 1995.
- USÓ, J. C.: *Drogas y cultura de masas (España 1855-1995)*. Madrid: Taurus, 1996.
- VEGA, A.: «El sistema educatiu davant les drogues: proposta d'intervenció», a *Temps d'Educació*, nº 6, 1991, pp 199-220.
- VEGA, A.: *Las drogas en el proyecto educativo de la escuela*. València: Promolibro, 1993 a.
- VEGA, A.: *Las drogas en el proyecto educativo de la escuela*. València: Promolibro, 1993 b.
- VEGA, A.: *La acción social ante las drogas. Propuesta de Intervención Socioeducativa*. Madrid: Narcea, 1993.
- VENTOSA, L.: *Delinqüència i dissocialitat*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill-Obinso, 1990.

Paraules clau

Drogues i educació
Acció socioeducativa
Fenomen social
Socialització
Discurs pedagògic

Abstracts

Partiendo del consumo de drogas como un fenómeno social se intenta hacer una aproximación a la relación existente entre drogas y educación. Se plantea la educación desde un enfoque globalizador y flexible, adaptada a los cambios, dirigida a sujetos consumidores y no consumidores. Se propone así mismo, una actuación socioeducativa que articule lo personal y lo social, de manera que proporcione competencias cognitivas y actitudinales para adquirir un sentido crítico, para saber vivir y convivir, afrontar y resolver conflictos, tomar decisiones de forma autónoma y responsable, respetar las opciones diferentes y para el uso adecuado de drogas si es esta la opción. En definitiva, se plantea la necesidad de incorporar al debate permanente de las drogas un análisis en profundidad desde la pedagogía para ir creando y consolidando un nuevo discurso, que ayude a encontrar la articulación entre la dualidad drogas y educación, educación y drogas.

En partant de la consommation de drogues comme un phénomène social, on tente de formuler une approche de la relation entre les drogues et l'éducation. On conçoit l'éducation d'un point de vue globalisateur et souple, adaptée aux changements, dirigée vers des sujets consommateurs et non consommateurs. On propose donc une action socioéducative qui articule le personnel et le social de façon à fournir des compétences cognitives et comportementales pour acquérir un sens critique, pour savoir vivre et cohabiter, affronter et résoudre des conflits, prendre des décisions de façon autonome et responsable, respecter les différentes options et pour l'usage adéquat des drogues s'il s'agit de l'option choisie. En définitive, on pose le besoin d'incorporer au débat permanent sur les drogues une analyse en profondeur à partir de la pédagogie pour créer et consolider peu à peu un nouveau discours qui aide à trouver l'articulation entre la dualité drogues-éducation, éducation-drogues.

Based on the idea that drug taking is a social phenomenon, a study is made of the links between drugs and education. Education is interpreted in a global, flexible sense, adapted to change, aimed at consumers and non-consumers. Similarly, a socio-educative action is proposed which articulates personal and social factors, in such a way that it provides cognitive and attitudinal skills for acquiring a critical sense, for learning how to live and live with others, to face up to and to resolve conflicts, to take decisions autonomously and independently, to respect the opinions of others and to use drugs in an appropriate manner if this is the option that has been taken. In short, the need is recognised to incorporate to the on-going drug debate an in-depth analysis from within pedagogy to create and consolidate a new discourse, one that helps discover the point of contact between the duality of drugs and education, education and drugs.